

Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ZAPOŠLJAVANJA
I RAZVOJA LJUDSKIH RESURSA ZA 2017. GODINU

Podgorica, april 2018 godine

Sadržaj

Uvodne napomene	19
<u>1.Strateški okvir za realizaciju Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu.....</u>	<u>4</u>
<u>2. Realizacija mjera i aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu.....</u>	<u>5</u>
2.1. Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti	5
2.2. Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada	11
2.3. Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada	14
2.4. Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva	18
3.Osnovne karakteristike i kretanja na tržištu rada u toku 2017. godine	22
3.1..Pokazatelji uspjeha u cilju mjerenja implementacije Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020.....	30
3.2.Ocjena stanja i kretanja na tržištu rada tokom 2017. godine.....	31

Uvodne napomene

Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu pripremljen je u skladu sa Programom rada Ministarstva rada i socijalnog staranja za 2018. godinu.

Zakonom o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti („SL.list CG“, br. 14/10, 45/12, 61/13 i 20/15) utvrđeno je da godišnji izvještaj o sprovođenju Akcionog plana, Ministarstvo rada i socijalnog staranja podnosi Vladi najkasnije do 30. aprila tekuće godine za prethodnu godinu.

Akcioni plan predstavlja skup mjera/aktivnosti politike zapošljavanja neophodnih za unapređenje tržišta rada i prilagođavanje sistema zapošljavanja u skladu sa smjernicama EU. Polazište za izradu aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2017. godinu je bila Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoj ljudskih resursa za period 2016-2020. godine.

Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu sastoji se iz tri dijela.

U prvom dijelu prikazuje se strateški okvir politike zapošljavanja u skladu sa Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2016-2020. godine.

Drugi dio obrađuje realizaciju mjera i aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu.

U trećem dijelu prikazane su osnovne karakteristike i kretanja na tržištu rada u izvještajnom periodu, kao i pregled pokazatelja uspjeha u cilju mjerenja implementacije Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020, te ocjena stanja i kretanja na tržištu rada na kraju 2017. godine.

Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana zapošljavanja za 2017. godinu je pripremljen u saradnji sa predstavnicima institucija koje su u izvještajnom periodu, Akcionim planom bile opredijeljene kao nosioci pojedinih aktivnosti.

1.Strateški okvir za realizaciju Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoj ljudskih resursa za period 2016-2020. godine. predstavlja strateški okvir za sprovođenje politike zapošljavanje i implementira se kroz godišnje akcione planove.

Opšti cilj strategije je „**Stvaranje optimalnih uslova za rast zaposlenosti i unapređenje ljudskih resursa u Crnoj Gori**“ i za njegovu realizaciju definisana su četiri prioriteta. U okviru svakog od prioriteta definisani su ciljevi koje treba postići..

Prioritet I:Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti;

- *Cilj 1. Stimulisanje kreiranja zaposlenosti i podsticanje konkurentnosti unapređenjem poslovnog okruženja*
- *Cij 2. Povećanje efiksnosti mjera aktivne politike zapošljavanje sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržište rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica;*
- *Cilj 3. Obezbjediivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore.*

Prioritet II:Efikasno funkcionisanje tržišta rada;

- *Cilj 1. Usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanje i socijalne politike;*
- *Cilj 2. Promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja;*
- *Cilj 3. Podsticanje formalizacije neformalne ekonomije.*

Prioritet III:Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada;

- *Promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju;*
- *Unaprjeđenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanje sa potrebama tržišta rada.*

Prioritet IV:Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva;

- *Unapređenje socijalne inkluzije i sistema socijalne zaštite;*
- *Integracija u zapošljavanje lica sa invaliditetom;*
- *Uključivanje društveno ranjivih grupa na tržište rada;*

Strategijom su utvrđeni i pokazatelji mjerenja uspjeha njene implementacije, prema kojima je, između ostalih, predviđeno da se, u petogodišnjem periodu (do 2020. godine), međunarodno uporediva stopa zaposlenosti (15-64) prema Anketi o radnoj snazi (MONSTAT), poveća sa 50,4% na 56%, stopa zaposlenosti žena (15-64) poveća sa 45,3% na 51%, stopa nezaposlenosti (15-64) smanji sa 18,2% na 14%, stopa

nezaposlenosti mladih (15-24) smanji sa 35,8% na 29%, stopa registrovane nezaposlenosti prema podacima ZZZCG smanji sa 14,95% na 13,5%, itd.

Okvir za izradu mjera i aktivnosti za 2017. godinu, osim Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020, bile su i mjere sanacije budžetskog deficita i javnog duga za period 2017-2021 (Plan sanacije) koje su bile sastavni dio Zakona o budžetu za 2017. godinu, a koje se, između ostalog, odnose na jačanje fiskalne discipline, redovnu naplatu poreskih potraživanja, smanjenje troškova zarada u javnom sektoru, smanjenje socijalnih izdataka, smanjenje opštih izdataka kapitalnog budžeta.

2. Realizacija mjera i aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu

Akcioni plan zapošljavanja [i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu](#) definisao je mjere i aktivnosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva u okviru svakog od prioriteta.

2.1. Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

*U okviru **prvog cilja** –stimulisanje kreiranja zaposlenosti i podsticanja konkurentnosti unapređenjem poslovnog ambijenta, predviđeno je sprovođenje 9 mjera.*

Unapređeni poslovni ambijent, rast konkurentnosti i jačanje makroekonomske stabilnosti, kroz sprovođenje strukturnih reformi, mogu se mjeriti unapređenim pozicijama Crne Gore na rang listama međunarodnih ekonomskih izvještaja. U dijelu Izvještaja Indeksa ekonomskih sloboda koje prati Hertidž fondacija, Crna Gora je na globalnoj listi ostvarila napredak za 15 mjesta i nalazi se na 68. mjestu od ukupno 186 država. Napredak je prepoznat u sedam od ukupno 12 indikatora: »lakoća poslovanja«, »slobode na tržištu rada«, »državna potrošnja«, »monetarne slobode«, »poresko opterećenje«, »fiskalno zdravlje« i »sudska efikasnost«. U dijelu unapređenja biznis ambijenta, Crna Gora je u Izvještaju Svjetske banke o lakoći poslovanja (Doing Business) za period jun 2016 – jun 2017. godine, zauzela 42. mjesto na listi od 190 rangiranih zemalja i time, u poređenju sa prošlogodišnjim revidiranim Izvještajem, ostvarila napredak za 9 mjesta. Napredak ostvaren u sljedećim oblastima: »izdavanja građevinskih dozvola«, »registracija nepokretnosti« i »rješavanje problema insolventnosti«.

Kada su u pitanju aktivnosti koje prije svega za cilj imaju povećanje konkurentnosti privrede, a indirektno se tiču i podsticanja kreiranja zaposlenosti u okviru programa državne pomoći kroz Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori, realizovan je jedan Javni poziv za učešće u Programu, čiji je opredijeljeni budžet iznosio 100.000€. Od skoro 98.000€ ugovorenih subvencija za 7 klastera, njih 5 je uspješno realizovalo planirane aktivnosti u predviđenom roku.

U okviru realizacije Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja, takođe u okviru jednog Javnog poziva, odobrene su 42 subvencije, tj. ugovorena je bila podrška skoro 70.000€, koliko je iznosio i budžet Programa za 2017. godinu. Od podrške ugovorene za 42 privredna subjekta, do kraja 2017. godine isplaćena su sredstva za njih 34.

Kroz Uredbu o podsticanju direktnih stranih investicija realizuju se obaveze ugovorene tokom 2016. godine i 2017. godini, a ugovorenim obavezama predviđeno je otvaranje ukupno 253 nova radna mjesta na neodređeno vrijeme u naredne tri godine, od kojih su 64 otvorena i popunjena u 2016. godini, a 136 u 2017. godini.

Za podsticaj razvoja biznis zona, donešena je Uredba o izmjeni uredbe o biznis zonama, radi usklađivanja lokalnih propisa sa odredbama Uredbe.

Uredba o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica primijenjena na 4.804 lica, odnosno subvencije na zarade za zapošljavanje ovih lica koristilo 493 poslodavca.

Kada su upitanju aktivnosti na unapređenje konkurentnosti i polovnog ambijenta sa aspekta efikasnije zaštite prava radnika i sprečavanja neprijavljenog rada, prioritetan zadatak Inspekcije rada u izvještajnoj godini bio je suzbijanje sive ekonomije na tržištu rada (neformalno zapošljavanje i neplaćeni rad kod formalno zaposlenih) i obezbjeđivanje bezbjednog radnog mjesta, sa aspekta zaštite i zdravlja na radu. Inspekcijski nadzor u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja vršen je posebno u dijelu sprovođenja mjera za ostvarivanje prava zaposlenih na rad i po osnovu rada (redovna isplata zarada, naknada zarada i drugih primanja, odmori i odsustva, radno vrijeme, posebna zaštita žena, omladine i lica sa invaliditetom i zaštita u slučaju prestanka radnog odnosa), kao i kontrole zakonitosti zapošljavanja. U dijelu zaštite i zdravlja na radu, pažnja je posvećena kontroli: obezbjeđivanja mjera zaštite i zdravlja na radu, odnosno uslova na radu koji ne dovode do povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom, usklađivanja normativnih akata sa odredbama Zakona o zaštiti i zdravlju na radu, obezbjeđivanja pregleda i ispitivanja sredstava za rad i ispitivanja uslova radne sredine u propisanim rokovima, osposobljavanja zaposlenih za bezbjedan rad, obezbjeđivanja specijalističkih zdravstvenih pregleda zaposlenih koji rade na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada, odnosno povećanim rizikom, organizovanja poslova zaštite i zdravlja na radu kod poslodavca, vođenju evidencija iz zaštite i zdravlja na radu, nabavci, izdavanju i obezbjeđivanju sredstava i opreme lične zaštite na radu, kolektivnog osiguranja zaposlenih, preduzimanja potrebnih mjera i određivanja zaposlenih za pružanje prve pomoći, zaštite od požara i evakuacije zaposlenih i donošenja akta o procjeni rizika.

U izvještajnom periodu Inspekcija rada izvršila je ukupno 9.130 inspekcijskih pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 6.747 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 2.383) i to: 5.701 redovnih, po inicijativi 1.451 i kontrolnih 1.978, u kojima je utvrdila ukupno 5.263 nepravilnosti. Od ukupnog broja utvrđenih nepravilnosti (5.263), na oblast radnih odnosa i zapošljavanja odnosi se 2.796, a na oblast zaštite i zdravlja na radu 2.467 nepravilnosti.

Kada su u pitanju predviđene aktivnosti Unije Poslodavaca Crne Gore, u izvještajom periodu Unija poslodavaca organizovala je okrugle stolove sa različitim temama gdje je učešće uzelo oko 400 predstavnika članova UPGG, a u cilju realizacije aktivnosti upoznavanja privrednih subjekata sa temama relevantnim za njihovo poslovanje.

U novembru 2017. Prezentovan je Izvještaj UPGG o parafiskalitetima u Crnoj Gori. Cilj sprovedenog istraživanja bio je da identifikuje lokalne poreze, naknade i takse, iste prezentuje institucijama, lokalnim samoupravama, stručnjacima i poslodavcima i ponudi mjere za smanjenje biznis barijera odnosno unapređenje poslovnog ambijenta na lokalnom nivou

Rezultati aktivnosti prvog cilja:

- ✓ *Unapređene pozicije Crne Gore na rang listama međunarodnih ekonomskih izvještaja;*
- ✓ *Realizovan Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori, kroz jedan Javni poziv;*
- ✓ *Realizovan Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti, kroz jedan Javni poziv;*
- ✓ *Nastavak subvencioniranog zapošljavanja teže zapošljivih lica kroz Uredbu o subvencijama za zapošljavanje teže zapošljivih lica;*
- ✓ *Pojačan nadzor Inspekcije rada sa ciljem zaštite prava radnika i sprečavanje neprijavljenog rada;*
- ✓ *Održani okrugli stolovi sa ciljem upoznavanja poslodavaca sa temama biranim za njihovo poslovanje;*
- ✓ *Prezentovan Izvještaj UPGG o parafiskalitetima u Crnoj Gori.*

U okviru **drugog cilja** povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanje sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržištu rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica, predviđeno je 14 mjera.

Cilj mjera aktivne politike zapošljavanja je podrška i stvaranje uslova za veću uključenost na tržištu rada, ublažavanje tranzicionih procesa, bolju usklađenost ponude i tražnje, te pomoć u reintegraciji ranjivih grupa na tržište rada. Ovo podrazumijeva da aktivne mjere treba u kontinuitetu, redizajnirati, odnosno kreirati nove onog trenutka kad se odnosi na tržištu rada promijene. Razlozi za to mogu biti promjena situacije u privredi u smislu novih investicija, krize, razvoja novih privrednih grana, razvoj novih tehnologija, promjena zakonodavstva i slično .

Tokom 2017.godine, kroz Projekat Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanje koji se sprovodio u okviru Operativnog programa razvoja ljudskih resursa 2012-2013, realizovno je 10 projekata (jedan ugovor o uslugama i devet ugovora o grantu) ukupne vrijednosti 2,2 mil €.

Rezultati projekta se ogledaju :

- 230 zaposlenih iz svih područnih jedinica ZZZCG i MRSS unaprijedilo znanja kroz 12 modula obuka (aktivne mjere tržišta rada, rad sa poslodavcima, psihosocijalna rehabilitacija, radno zakonodavstvo, socijalna ekonomija na lokalnom nivou, pripremu projekata za aktivne mjere na tržištu rada u skladu sa pravilima EU),

- 280 mladih lica prošlo 3-mjesečnu obuku za zanimanje računovodstveni tehničar, od čega je 146 mladih položilo finalni ispit i dobilo sertifikat, od čega se na kraju zaposlilo 48,

- 47 nezaposlenih žena i 18 nezaposlenih mladih prošlo 6-mjesečno stažiranje kod 53 odabrana poslodavca sa fokusom na sjeveroistočni region Crne Gore,
- 40 nezaposlenih lica prošlo radionice o samozapošljavanju, od čega je 10 nezaposlenih lica dobilo podršku putem mentorstva za početak i upravljanje sopstvenim biznisom, od kojih je 5 lica registrovalo svoje vlastite biznise,
- 51 nezaposlena žena i mlado lice prošlo obuke iz oblasti: Društveno preduzetništvo, Pisanje biznis planova, Marketinške vještine, Internet marketing i Upravljanje u društvenim preduzećima,
- 25 nezaposlenih žena (u području Opštine Rožaje) prošle 3 obuke za komunikaciju i liderstvo, pokretanje i razvoj preduzetništva i kompjutersko opismenjavanje (ECDL), na principima cjelozivotnog učenja i 400 sati mentorstva za žene u biznisu i žene koje žele da pokrenu biznis, na području Opštine Rožaje. Pružena podrška za otvaranje biznisa za dvije žene i za razvoj biznisa za četiri žene,
- 26 dugotrajno nezaposlenih žena obučeno za dekupaž tehniku, izradu nakita od perli, finansijsko poslovanje, poslovna komunikacija, marketing, pripreme za zapošljavanje ... kroz 7-mjesečnu radnu praksu,
- 61 mlado lice (nezaposleni visokoškolac) prošlo 8 obuka i završilo 3-mjesečnu praksu u 23 institucije javne administracije, 17 u NVO sektoru, 9 u medijima i 12 u privatnom sektoru, od čega se 10 zaposlilo,
- 100 nezaposlenih lica prošlo obuke iz oblasti marketinga, PR-a, preduzetničkih vještina i otpočinjanja biznisa, od čega je 15 završilo 3-mjesečnu praksu kod odabranih poslodavaca.

Urađena je Analiza djelotvornosti aktivnih mjera tržišta rada u Crnoj Gori, koja predstavlja jedan od ključnih rezultata projekta, a nalazi i preporuke će poslužiti kao pomoć daljem razvoju oblasti zapošljavanja u Crnoj Gori. Pored ovog dokumenta urađena je i Analiza ponude i tražnje na tržištu rada Crne Gore, Analiza usluga koje pruža Zavod za zapošljavanje Crne Gore, pripremljen Priručnik za monitoring i evaluacija aktivnih mjera tržišta rada i Metodologija/alati za predviđanje kretanja na tržištu rada.

Kada su u pitanju aktivnosti Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u domenu sprovođenja mjera aktivne politike zapošljavanja, isti je u skladu sa raspoloživim sredstvima, sproveo sljedeće mjere i programe aktivne politike zapošljavanja:

- *Programi obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica*, koji obuhvataju aktivnosti kojima se nezaposlenim licima pruža mogućnost da inoviraju znanje u okviru istog zanimanja i nivoa obrazovanja, steknu stručne kvalifikacije, odnosno znanja i vještine potrebne za obavljanje poslova u oviru zanimanja, radi povećanja zapošljivosti, odnosno zapošljavanja realizovani su za 553 nezaposlena lica u saradnji sa 20 licenciranih organizatora obrazovanja. Učešće lica koja su učestvovala u programima obrazovanja i osposobljavanja u ukupnom broju učesnika programa aktivne politike zapošljavanja iznosi 24,63%.
- *Program osposobljavanja za rad kod poslodavca*, se realizovao u saradnji sa poslodavcima iz privatnog sektora za 100 nezaposlenih lica, koja nijesu bila u radnom odnosu u poslednjih šest mjeseci.

Od ovog broja 35% lica su zaposlena neposredno po realizaciji programa, kod poslodavca koji je realizovao program, od kojih 16% na neodređeno vrijeme, a 84% na određeno vrijeme i to na period duži od četiri mjeseca,

odnosno perioda podržanog zapošljavanja. Učešće lica zaposlenih realizacijom programa u ukupnom broju učesnika programa aktivne mjere politike zapošljavanja iznosi 5,89%.

-Program osposobljavanje za samostalan rad je program koji se realizuje sa ciljem sprečavanja posljedica dugoročne nezaposlenosti i realizovan je za 50 nezaposlenih lica bez iskustva u nivou obrazovanja stečenog prije manje od dvije godine. U saradnji sa 33 poslodavca iz privatnog sektora obezbijeđeno je osposobljavanje za samostalan rad nezaposlenih lica sa stečenim III i IV nivoom obrazovanja u trajanju od šest mjeseci. Učešće lica koja su učestvovala u programima osposobljavanja za samostalan rad u ukupnom broju učesnika programa aktivne politike zapošljavanja iznosi 2,22%.

-Javni radovi su se sprovodili u saradnji sa ministarstvima, lokalnim upravama, nevladinim sektorom i drugim pravnim licima, kroz programe socijalne zaštite, ekološke, obrazovane, kulturne i druge programe utemeljene na društveno korisnom i neprofitabilnom radu koji na tržištu ne stvara nelojalnu konkurenciju. Tokom trajanja ove mjere zaposleno je 1.214 lica iz evidencije nezaposlenih. Učešće lica koja su učestvovala u programima javnih radova u ukupnom broju učesnika aktivne politike zapošljavanja u 2017. godini iznosio je 54,07%.

-Program osposobljavanja i zapošljavanja mladih –»Stop sivoj ekonomiji« kao novi program aktivne politike zapošljavanja koji je obuhvatio 145 nezaposlenih visokoobrazovanih lica do 30 godina života, sa radnim iskustvom u najkraćem trajanju od devet mjeseci. Učesnici programasu bili zaposleni na određeno vrijeme u trajanju od 5 mjeseci i 14 dana na poslovima registracije poreskih obveznika, obveznika doprinosa iz osiguranja, kontrole ispravnosti registracionih prijava, caal centru i sl. Program je sproveden u saradnji sa Upravom za inspeksijske poslove, Upravom policije i Poreskom upravom. Učešće lica u ovom programu u ukupnom broju učesnika aktivne politike zapošljavanja iznosi 6,45%.

-Stručno osposobljavanje lica sa stečenim visokim obrazovanjem, sprovodio se za 3360 lica (1.461 lice u javnom i 1.899 lica u privatnom sektoru). Program se realizuje u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečnim visokim obrazovanjem. Korisnici programa se stručno osposobljavaju u trajajnu od devet mjeseci i za to vrijeme primaju naknadu i predstavlja podsticaj za ovu ciljnu grupu da kroz dokazivanje u radnom okruženju lakše dođu do zaposlenja.

-Programi profesionalne orijentacije su programi koji se realizuju sa ciljem profesionalnog informisanja i savjetovanja, kao i odgovarajuće selekcije za zapošljavanje ili uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja. Korisnici ovih usluga su kako nezaposlena lica, tako i poslodavci, učenici, roditelji, studenti i lica koja traže promjenu zaposlenja i ove usluge je tokom 2017. godine i 8.321 korisnika.

Kada su u pitanju aktivnosti povezane sa poslodavcima tokom prethodne godine Zavodu za zapošljavanje se obratilo 530 poslodavaca sa 1.390 prijava za posredovanje kojima je iskazana potreba za 4.034 izvršioca. Takođe izvršeno je posredovanje (regrutacija, predselekcija i selekcija) u zapošljavanju za 15.064 lica sa evidencije. Kroz aktivnosti koje se odnose na održavanje sajмова zapošljavanja ili okruglih stolova, poslodavci su se upoznali sa stanjem na tržištu rada i stimulativnim mjerama kada je u pitanju zapošljavanje domaće radne snage. Rezultat navedenih aktivnosti ogleda se da je sa evidencije nezaposlenih zaposleno na sezonskim poslovima zaposleno 9.512 lica.

U dijelu jačanje saradnje sa centrima za socijalni rad, u dijelu aktivacije radno sposobnih korisnika, u okviru projekta „Saradnja između Zavoda za zapošljavanja Crne Gore i centara za socijalni rad“, saradnja i integrisan

pristup rada obje institucije je regulisan potpisivanjem Sporazuma s ciljem da se korisnicima materijalnog obezbjeđenja porodice omogući da uz podršku službi rješavaju probleme, da se osnaže i razviju sposobnosti za aktivno prevazilaženje nepovoljne socijalne situacije, bolju uključenost na tržište rada i/ili veću socijalnu uključenost u društvo. Osnova novih/poboljšanih metoda rada u okviru projekta je da je stranka centar usluge, a da je zajednička procjena njihovih potreba i identifikovanje usluga koje su im potrebne na prvom mjestu, a ne obrnuto. Potreba za ovakvim načinom rada propisana je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji naglašava da su Centar za socijalni rad i Zavod za zapošljavanje dužni da međusobno sarađuju u sprovođenju mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja.

Kada je u pitanju aktivnost Unije poslodavaca u dijelu organizovanja radionica za mlade, u okviru Projekta "Mladi su budućnost Crne Gore", realizovani su intenzivni treninzi iz oblasti marketinga, PR i prodaje (14 radionica na različite teme). Oko 100 mladih, nezaposlenih i žena je prošlo obuku.

Rezultati aktivnosti drugog cilja:

- ✓ *Realizovan projekat Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanje koji se sprovodio u okviru Operativnog programa razvoja ljudskih resursa 2012-2013, realizovno je 10 projekata (jedan ugovor o uslugama i devet ugovora o grantu) ;*
- ✓ *Urađena je Analiza djelotvornosti aktivnih mjera tržišta rada u Crnoj Gori;*
- ✓ *U okviru mjera aktivne politike zapošljavanja realizovani programi:*
 - *Obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica*
 - *Osposobljavanje za rad kod poslodavca;*
 - *Osposobljavanje za samostalan rad;*
 - *Programi javnih radova;*
- ✓ *Realizovane aktivnosti posredovanja u zapošljavanju kroz kontinuiranu saradnju ZZZCG sa poslodavcima;*
- ✓ *Realizovan program osposobljavanja i zapošljavanja mladih –»Stop sivoj ekonomiji«*
- ✓ *Realizovani treninzi i obuke za mlade od strane Unije poslodavaca CG.*
- ✓ *Potpisan Sporazum o saradnji između centara za socijalni rad i ZZZCG ;*

U okviru **trećeg cilja:** obezbjeđivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore, predviđeno je 4 aktivnosti.

Kroz podsticanje razvoja preduzetništva putem kreditiranja, pod uslovima povoljnijim od tržišnih, ideja koje sadrže novo zapošljavanje sa akcentom na manje razvijena područja, Zavod za zapošljavanje Crne Gore odobrio je 49 kredita u vrijednosti 290.000€, čijom realizacijom je omogućeno otvaranje 58 novih radnih mjesta. Od ovog broja 42 kredita su dodijeljena nezaposlenim licima (85,71%), dva kredita preduzetnicima (4,08%) i pet kredita privrednim subjektima (10,2%). Veći dio kreditnih sredstava je usmjeren u razvoj preduzetništva na sjeveru Cne Gore 27 ili 55,1%

Kroz obuke za preduzetnike i lica koja otpočinju biznis sproveden je projekat "Pružanje specijalističke obuke i edukacije iz oblasti poslovnih vještina korisnicima kredita Zavoda za zapošljavanje CG., koju je prošlo 91 lice, a 45 lica je podnijelo zhatjev za kreditiranje biznisa. Isto tako Unija poslodavaca CG u periodu od marta do septembra u okviru projekta Jačanje ženskog preduzetništva realizovala je 400 mentorskih sesija za žene, potencijalne preduzetnice. Oko 40 žena je koristilo usluge mentora.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore i Investiciono-razvojni fond Crne Gore su u julu 2017. potpisali sporazum o saradnji kojim se uspostavlja međupartnerski odnos u cilju dinamiziranja podrške nezaposlenim licima u Crnoj Gori da pokrenu sopstveni biznis. Za zainteresovane ciljne grupe (žene, mladi, visokoškolci, tehnološki viškovi, poljoprivredni proizvođači), koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih, održani su edukativni seminari »Šansa za posao« i prezentacije o stimulativnim uslovima kreditiranja (manja kamatna stopa, duži period otplate kredita). Prezentacije su održane u Mojkovcu, Beranama, Andrijevici, Bijelom Polju, Cetinju, Kolašinu, Kotoru, Plavu, Gusinju, Tivtu, Herceg Novom i Nikšiću.

U skladu sa predviđenim aktivnostima Unija poslodavaca CG je, u periodu od marta do septembra u okviru projekta „Jačanje ženskog preduzetništva u opštini Rožaje“ realizovala oko 400 mentorskih sesija za žene potencijalne preduzetnice, buduće preduzetnice i žene u biznisu iz opštine Rožaje. Teme: započinjanje biznisa i biznis plan, marketing i društvene mreže, umrežavanje, finansiranje biznisa itd. Oko 40 žena je koristilo usluge mentora.

Rezultati aktivnosti trećeg cilja:

- ✓ Nastavljene aktivnosti dodjele kredita pod uslovima povoljnijim od tržišnih;
- ✓ Sprovedene obuke za preduzetnike i lica koja otpočinju biznis;
- ✓ Potpisan sporazum između Zavoda za zapošljavanja Crne Gore i Inesticiono razvojnog fonda Crne Gore o dinamiziranju podrške nezaposlenim licima da pokrenu sopstveni biznis.

2.2. Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

*U okviru **prvog cilja** koji se odnosi na usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanje i socijalne politike, tokom 2017. godine, predviđeno je 7 aktivnosti.*

Intenzivno se radilo na **unapređenju regulative koja se odnosi na tržište rada** i to:

- Pripremi teksta nacrta novog *Zakona o radu i Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti*. Pripremljen je novi teksta *Zakona o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija*, kao i tekst *Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i zdravlju na radu* koji su proslijeđeni Evropskoj komisiji na mišljenje.

- U skladu sa Zakonom o strancima donešena Odluka o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2017. godinu, kao i Odluka o izmjeni Odluke o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2017. godinu, tako da je ukupan broj dozvola bio 18.185.

Kada je u pitanju aktivnost koja se odnosi na **pobočjšanje efikasnosti procesa bipartitnog i tripartitnog socijalnog dijaloga**, Socijalni savjet je uključen u sprovođenje projekta "Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja" ESAP. ESAP je regionalni projekat kojeg finansira Evropska komisija a kojeg zajednički implementiraju ILO i RCC u Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu*, u Crnoj Gori, Srbiji i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji. Projekat, čija je implementacija otpočela 2016. godine i koji će trajati tri godine, ima za cilj jačanje regionalne saradnje i institucionalnih kapaciteta nacionalnih administracija i organizacija poslodavaca i radnika, čime će im se omogućiti da razviju i efikasno sprovedu reforme na tržištu rada i u oblasti socijalnih politika u procesu proširenja EU. Projektni tim je smješten u Sarajevu, Bosna i Hercegovina.

- Jednan od tri specifična cilja aktivnosti koju implementira ILO u sklopu projekta Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja je usmjeren ka poboljšanju efikasnosti procesa bipartitnog i tripartitnog socijalnog dijaloga
- Aktivnosti će se nadovezati na postojeće napore ILO-a u razvoju institucionalnih kapaciteta vlada i socijalnih partnera, kako bi se uključili u efikasan socijalni dijalog. Aktivnosti imaju za cilj utvrđivanje, prikupljanje i razmjenu nacionalnih iskustava i dobrih praksi u pogledu institucija i procesa socijalnog dijaloga.

U okviru aktivnosti UP CG organizovane su dvije tematske radionice organizovane su za predstavnike poslodavačkih i sindikalnih organizacija Zapadnog Balkana: u Tirani i u Banja Luci, za oko 40 učesni

U dijelu daljeg razvoja mreže EURES, u okviru Zavoda za zapošljavanje Crne Gore formiran je Odjek za EURES i međunarodno posredovanje. U cilju kvalitetnijeg i sveobuhvatnijeg informisana građana o načinima i mogućnostima nalaženja posla u inostranstvu, urađen je »Internet vodič za zapošljavanje u inostranstvu« koji se nalazi na sajtu Zavoda za zapošljavanje. Dodatno u cilju zaštite naših građana prilikom traženja posla u inostranstvu urađena je i brošura »Kako se zaštititi prilikom zapošljavanja u inostranstvu«.

Rezultati aktivnosti prvog cilja:

- ✓ *Pripremljen Nacrt teksta novog:*
 - Zakona o radu;
 - Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti;
 - Zakona o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija;
 - Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i zdravlju na radu;
- ✓ *Donešena odluka Odluka o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2017. godinu, kao i Odluka o izmjeni Odluke o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2017. godinu;*
- ✓ *Realizacija projekta Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja koji je usmjeren ka poboljšanju efikasnosti procesa bipartitnog i tripartitnog socijalnog dijaloga ;*

- ✓ *UPCG organizovala radionice na temu jačanje socijalnog dijaloga u zemljama Zapadnog Balkana;*
- ✓ *Kontinuirane pripremne aktivnosti ka stvaranju uslova za uspostavljanje mreže EURES-a*

*U okviru **drugog cilja** promovisanje fleksibilnosti i smanjenje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja, predviđene su 4 mjere/aktivnosti*

Kada je u pitanju stvaranje uslova za veću fleksibilnost u zapošljavanju i posredovanju pri zapošljavanju kroz djelovanje agencija (agencije za ustupanje zaposlenih i agencije za posredovanje pri zapošljavanju), tokom 2017. godine registrovane su tri agencije za ustupanje zaposlenih, pa je ukupan broj ovih agencija je 23. Kada su u pitanju agencije za posredovanje pri zapošljavanju nije bilo osnivanja novih tokom 2017. godine, a ukupan broj ovih agencija je 6.

U dijelu aktivnosti koje se odnose na unapređenje rada Socijalnog savjeta, teme koje su obilježile prethodnu godinu odnose se na:

- praćenje rada tripartitne radne grupe koja je pripremala novi Zakona o radu;
- upoznavanje sa Bijelom knjigom – Preporuke za unapređenje zapošljavanja mladih u Crnoj Gori;
- razmatranje mogućnosti pripreme inicijative za preispitivanje metodologije obračuna zarada i ukupnog opterećenja na zarade na inicijativu Unije poslodavaca Crne Gore;
- razmatranje mogućnosti pripreme inicijative za povećanje minimalne zarade na inicijativu reprezentativnih sindikata;
- razmatranje međusektorskih aktivnosti u saradnji sa reprezentativnim sindikatima, a vezano za pitanje minulog radnog staža u kontekstu mjera budžetske uštede;
- socijalni partneri su bili uključeni u rad tripartitnih radnih grupa koje su radile na pripremi predloga zakona: o socijalnom savjetu; o reprezentativnosti sindikata; o Fondu rada; o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti; o radu i predlogu odluke o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2018. godinu
- razmatranje i davanje mišljenja na Predlog zakona o socijalnom savjetu, Predlog zakona o reprezentativnosti sindikata i Predlog zakona o Fondu rada;
- razmatranje pitanja rada u vrijeme državnih i drugih praznika i diskusija o mogućem prevazilaženju problema u donošenju neophodnih propisa koji regulišu ovu oblast;

U okviru Savjeta funkcioniše i Odbor za praćenje, primjenu i tumačenje Opšteg kolektivnog ugovora, koji prati primjenu i daje tumačenje odredaba OKU, na zahtjev zainteresovanih strana.

U organizaciji UP CG održana je radionica „Politike koje podstiču usklađivanje poslovnog i privatnog života i rodnu ravnopravnost i njihova primjena u praksi”. Bila je namijenjena poslodavcima, zaposlenima, stručnim službama

sindikata i poslodavačkih organizacija i svim drugim zainteresovanim stranama, a organizovana je sa ciljem da unaprijedi njihova znanja o zakonodavstvu Evropske unije e koje reguliše oblast usklađivanja profesionalnog i privatnog života, o socijalnom dijalogu i kolektivnom pregovaranju u EU, kao i da upozna učesnike sa politikom rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori.

Rezultati aktivnosti drugog cilja:

- ✓ *Dalji razvoj agencija za ustupanje zaposlenih i posredovanja u zapošljavanju kao doprinos većoj fleksibilnosti i efikasnosti na tržištu rada;*
- ✓ *Nastavljene aktivnosti Socijalnog savjeta u cilju daljeg razvoja kolektivnog pregovaranja;*
- ✓ *Unaprijeđena znanja socijalnih partnera o zakonodavstvu EU o socijalnom dijalogu i kolektivnom pregovaranju, rodnoj ravnopravnosti i oblasti usklađivanja profesionalnog i privatnog života.*

*U okviru **trećeg cilja:** Podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti bila je predviđena samo jedna aktivnost koja se odnosila na aktivnosti inspekcije rada u cilju prelaska iz neformalne u formalnu zaposlenost.*

Prema nalazima Istraživanja⁵, u Crnoj Gori je u 2014. godini petina (22,3%) ukupnog broja zaposlenih bilo neformalno zaposleno, dok se za jednu šestinu (10,3%) formalno zaposlenih plaćao samo dio pripadajućih poreza i doprinosa (dio zarade se „isplaćuje na ruke“). To znači da je ukupno učešće onih koji su potpuno ili djelimično neformalno radno angažovani (potpuno ili djelimično uključeni u neformalnu ekonomiju) na nivou od oko jedne trećine (32,7%) ukupnog broja zaposlenih. Tokom 2017. godine sprovele su se aktivnosti u skladu sa sa Akcionim planom za suzbijanje neformalne ekonomije za 2017. godinu. U okviru ovog plana Inspekcija rada je sprovedila pojačani nadzor u cilju suzbijanja „rada na crno“, sa posebnim akcentom za vrijeme turističke sezone. Tokom 2017. godine zatečeno je 2.065 lica u nezakonitom radu, a nakon preduzetih mjera od strane Inspekcije rada, njih 805 (175 stranaca i 630 crnogorski državljanin) zasnovali su radni odnos u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima. Za jedan broj zatečenih stranaca nijesu se mogle preduzeti mjere u cilju regulisanja njihovog radno-pravnog statusa, jer su isti bili bez ikakve dokumentacije, pa im je od strane MUP-a otkazan dalji boravak u Crnoj Gori, ali je Inspekcija rada sankcionisala njihove poslodavce.

U periodu turističke sezone evidentirano je 1.290 radno angažovanih lica, sa kojima poslodavci nijesu bili zaključili ugovore o radu i prijavili ih na obavezno socijalno osiguranje, što je 62% od ukupno evidentiranih na nivou godine. Nakon preduzetih mjera od strane inspektora u ovim slučajevima, sa 398 lica zasnovan je radni odnos u skladu sa zakonom, što je 49% od ukupnog broja legalizovanih na nivou godine.

Uplata doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, po nalogu inspektora rada, a u vezi sa kontrolama redovnosti isplata zarada, odrazila se na regulisanje radnog staža zaposlenih. Takođe, o neredovnosti uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, ukoliko bi se prilikom inspekcijuskog nadzora utvrdilo da su zaposlenima isplaćene neto zarade, Inspekcija rada je redovno obavještavala Poresku upravu.

⁵ Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka (NHDR) – »Neformalna ekonomija: prevazilaženje isključenosti i marginalizacije«.

Rezultati aktivnosti trećeg cilja:

- ✓ *Pojačane aktivnosti Inspekcije rada u cilju tranzicije iz neformalne u formalnu zaposlenost*

2.3. Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada

U okviru prvog cilja: promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju definisano je 8 mjera.

Kada su u pitanju aktivnosti u cilju promovisanja obrazovanja odraslih Ministarstvo prosvjete i Centar za stručno obrazovanje su tokom oktobra 2017. godine organizovali XVI dane učenja i obrazovanja odraslih „Ljudski resursi – ključ privrednog i društvenog razvoja“. U organizaciji Ministarstva prosvjete realizovane su radionice sa ciljem upoznavanja studenata i nastavnika sa dokumentima Europass (Europass CV, Europass Jezički pasoš, Europass mobilnost i Europass Dodatak Diplomi/Sertifikatu). Radionice su održane za studente Fakulteta za poslovnu ekonomiju iz Bara i Univerziteta Mediteran. U okviru seminara „Vještine vođenja karijere u srednjim stručnim školama“ koji se održao u Elektrotehničkoj školi „Vaso Aligrudić“ u Podgorici, članovima školskih timova za karijernu orijentaciju predstavljeno je pet dokumenata u okviru Europass inicijative i prezentovala nacionalni websajt kao i CEDEFOP-ov Europass websajt u okviru kojeg zainteresovani mogu naći sve Europass formulare i informacije. Učesnici su takođe, sami ili u grupama, popunjavali pojedine dokumente.

U dijelu unapređenje procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o obrazovanju odraslih (»SL, list CG«, br. 47/2017) unaprijeđene su odredbe koje se odnose na andragoško osposobljavanje kadra koji radi u obrazovanju odraslih, dok se Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama koji je donešen sredinom 2016. godine a u cilju definisanja nadležnosti organizatora obrazovanja odraslih.

Kada je u pitanju širenje mreže organizatora obrazovanja odraslih koji posjeduju licence za realizaciju programa obrazovanja odraslih u na kraju 2017. godine bilo je licencirano 102 organizatora obrazovanja odraslih.

Poboljšanje obrazovne ponude za različite ciljne grupe realizovalo se kroz pripremu 10 modularizovanih programa obrazovnih programa. Programi omogućavaju postupno sticanje kvalifikacije nivoa i sticanje stručnih kvalifikacija učenicima koji ne završe obrazovanje do kraja, odraslim ili učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama.

Kada su u pitanju aktivnosti vezane za andragoško osposobljavanje kadra koji radi u sistemu obrazovanja odraslih, usvojen je Katalog programa stručnog usavršavanja nastavnika za školske 2017/2018. Katalog se objavljuje svake druge godine. U toku 2017.godine realizovano je 13 obuka iz Kataloga programa stručnog

usavršavanja nastavnika za 2016/17 kroz koje je, obuku prošlo 320 nastavnika. Tokom 2017. godine održane su obuke nastavnika za implementaciju 10 novih modularizovanih obrazovnih programa koji će se primjenjivati od školske 2017/2018. godine. Obuku je prošlo 180 nastavnika iz 28 škola u kojima će se programi realizovati od ove školske godine.

U dijelu aktivnosti na sprovođenje programa karijerne orijentacije: Akreditovan je program obuke nastavnika: „Vještine vođenja karijere u stručnim školama“. Program se nalazi u Katalogu stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, donešenom od strane nacionalnog savjeta za obrazovanje.

Uz podršku IPA projekta “Modernizacija obrazovnih programa i obuka nastavnika” organizovane su dvije trodnevne obuke nastavnika za sprovođenje karijerne orijentacije u stručnim školama. Obuci je prisustvovalo u dva ciklusa 69 nastavnika – članova timova za karijernu orijentaciju iz 18 stručnih i mješovitih škola u prvom ciklusu i 21 škole u drugom ciklusu.

U 2017. godini za psihologe, pedagoge, nastavnike različitih struka i koordinatora za profesionalni razvoj iz gimnazija u Cetinju, Tuzima i Golubovcima i tri stručne škole u Podgorici organizovana je obuka po petomodulnom programu za ukupno 30 učesnika.

Stručne i mješovite škole su za učenike osnovnih škola organizovale prezentovanje obrazovne ponude, opremljenosti školskih kabineta, radionica, laboratorija, mogućnostima koje nudi završetak određenog programa.

U školskoj 2016/2017. godini 745 učenika osmog i devetog razreda osnovne škole je izučavalo izborni predmet Profesionalna orijentacija. Takođe, kroz izborni predmet Preduzetništvo, koji u osmom i devetom razredu tekuće školske godine izučava 1726 učenika ističe se važnost profesionalnog informisanja i savjetovanja u izboru zanimanja i razvoju karijere.

Nacionalni Europass i Euroguidance centar u okviru projekta „Europass 2017“ i „Euroguidance 2017“ je pripremio Priručnik za karijerno vođenje i savjetovanje u stručnim školama i Vodič kroz Europass CV. Priručnik za karijerno vođenje i savjetovanje u stručnim školama je namijenjen nastavnicima u stručnim školama. Program Karijeran orijentacija u stručnim školama je akreditovan na Nacionalnom savjetu za obrazovanje i postao je dio kataloga programa stručnog obrazovanja stručnih nastavnika.

Kada je u pitanju dalja promocija stručnog obrazovanja orijentisanog prema potrebama tržišta rada organizovan je Sajam stručnog obrazovanja za učenike, roditelje, škole i donosiocje odluka. Na manifestaciji Fabrika znanja promovisane su IT profesije i dizajn proizvoda, gdje je prisustvovalo oko 1000 učenika.

Unija poslodavaca CG organizovala je četiri jednodnevna, tematski povezana treninga realizovana su u periodu od 30. septembra do 14. oktobra, u okviru projekta pod nazivom “Žene u menadžmentu u Crnoj Gori: Podrška liderstvu i profesionalnom razvoju žena u Crnoj Gori“. U obuci je učestvovalo 25 žena menadžerki, kao i

poslovnih žena zainteresovanih za dalji razvoj karijere i napredak ka višim pozicijama upravljanja i rukovođenja, koje su imale mogućnost da u vrlo dinamičnom okruženju, uz mentorsku podršku trenera, prođu posebno kreiranu obuku koja predstavlja svojevrsnu platformu za razvoj baze znanja, vještina i profesionalnih rezultata.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore pripremio je Analizu ponude, tražnje i zapošljavanja na tržištu rada u Crnoj Gori u 2017. godini, za potrebe Ministarstva prosvjete,

Rezultati aktivnosti prvog cilja:

- ✓ *Nastavak aktivnosti na promovisanju obrazovanja odraslih;*
- ✓ *Unaprijeđena zakonska regulativa u smislu procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja;*
- ✓ *Usvojen je Katalog programa stručnog usavršavanja nastavnika za školske 2017/2018.*
- ✓ *Nastavljeno širenje mreže organizatora obrazovanja odraslih;*
- ✓ *Akreditovan je program obuke nastavnika: „Vještine vođenja karijere u stručnim školama“;*
- ✓ *Održane promotivne aktivnosti stručnog obrazovanja odraslih orijentisanih prema potrebama tržišta rada;*
- ✓ *Urađena Analiza ponude, tražnje i zapošljavanja na tržištu rada u Crnoj Gori u 2017. godini*

U okviru drugog cilja koji se odnosi na unapređenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanja sa potrebama tržišta rada predviđeno je osam mjera.

U okviru IPA projekta „Modernizacija obrazovnih programa i obuka nastavnika“ koji je sprovodio Britanski savjet, nastavljena je obuka članova sektorskih komisija o upotrebi podataka o tržištu rada i predviđanju vještina, kao i izradi profila sektora, započeta u 2016. godini. Organizovane su radionice na kojima su učesnici bili predstavnici pet sektorskih komisija. Kao rezultat ove obuke, pripremljena su uputstva za izradu profila sektora. Za članove sektorskih komisija organizovana je radionica o ishodima učenja, na kojoj su učesnicima predstavljene i nove metodologije za izradu standarda zanimanja i standarda kvalifikacija. Takođe, održana je radionica na kojoj su prezentovani način ažuriranja, održavanja i korišćenja Standardne klasifikacije zanimanja.

Uz podršku IPA Komponenta IV, Projekat Modernizacija obrazovnih programa i obuka nastavnika urađeno je Uputstvo za analizu administrativnih evidencija za profile sektora, Priručnik sa setom instrumenata za analizu tržišta rada na nivou sektora za sektorske komisije i druge zainteresovane strane – uključujući Metodologiju praćenja svršenih učenika na osnovu administrativnih evidencija kao i Smjernice za ZZZCG i sektorske komisije o korišćenju Standardne klasifikacije zanimanja.

Urađena je analiza postojećih i potreba za novim kvalifikacijama i, u skladu sa tim, pripremljena obrazovna ponuda za školsku 2017/2018.

Savjet za kvalifikacije je usvojio 44 standarda zanimanja i to:

U Sektoru Turizam, trgovina i ugostiteljstvo urađeno je 6 standarda zanimanja

U Sektoru Poljoprivreda, prehrana i veterina urađeno je 5 standarda zanimanja

U Sektoru Saobraćaj i komunikacije urađeno je 4 standarda zanimanja

U Sektoru Inženjerstvo, proizvodne tehnologije (mašinstvo i obrada metala, elektrotehnika i automatizacija idr.) urađeno je 20 standarda zanimanja

U Sektoru Usluge urađeno je 8 standarda zanimanja

U Sektoru Zdravstvo i socijalna zaštita urađen je 1 standarda zanimanja

Urađeni su i usvojeni 28 standarda stručnih kvalifikacija i to:

U Sektoru Građevinarstvo i uređenje prostora urađeno je 4 standarda stručnih kvalifikacija

U Sektoru Inženjerstvo, proizvodne tehnologije (mašinstvo i obrada metala, elektrotehnika i automatizacija i dr.) urađeno je 8 standarda stručnih kvalifikacija

U Sektoru Usluge urađen je 2 standarda stručnih kvalifikacija

U Sektoru Obrazovanje i osposobljavanje urađen je 1 standard stručne kvalifikacije

U Sektoru Ekonomija i parvo urađeno je 6 standarda stručnih kvalifikacija

U Sektoru Turizam, trgovina i ugostiteljstvo urađen je 6 standarda stručnih kvalifikacija

U Sektoru Zdravstvo i socijalna zaštita urađen je 1 standard stručne kvalifikacije

U 2017. godini urađeno je deset modularizovanih obrazovnih programa

- Restorater (nivo IV1)
- Konobar (nivo III)
- Ekonomski tehničar (nivo IV1)
- Pravno - administrativni referent (nivo IV1)
- Elektrotehničar energetike (nivo IV1)
- Elektroinstalater (nivo III)
- Tehničar mehatronike (nivo IV1)
- Arhitektonski tehničar (nivo IV1)
- Vodoinstalater (nivo III)
- Tehničar modnog dizajna (nivo IV1).

Primjena programa počela je u školskoj 2017/2018. godini. Ovi obrazovni programi, omogućavaju učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama da postupno završavaju obrazovanje

Tokom 2017. godine formirano 15 preduzetničkih klubova u stručnim i mješovitim školama. Preduzetništvo je kao predmet sastavni dio svih obrazovnih programa u četvoriogodišnjem trajanju. Kod programa u trogodišnjem trajanju preduzetništvo se realizuje kao međupredmetna oblast i kroz slobodne aktivnosti.

Rezultati aktivnosti drugog cilja:

- ✓ Sprovedena obuka članova sektorskih komisija o upotrebi podataka o tržištu rada i predviđanju vještina;
- ✓ Sproveden projekat Modernizacija obrazovnih programa i obuka nastavnika;
- ✓ Urađena analiza postojećih i potreba za novim kvalifikacijama i, u skladu sa tim, pripremljena obrazovna ponuda za školsku 2017/2018;
- ✓ Savjet za kvalifikacije usvojio 44 standarda zanimanja;
- ✓ Urađeni su i usvojeni 28 standarda stručnih kvalifikacija;
- ✓ Formirano 15 preduzetničkih klubova u stručnim i mješovitim školama.

2.4. Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

U okviru prvog cilja: Unapređenje socijalne inkluzije i sistema socijalne zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa definisano je 5 mjera.

U cilju efikasnijeg uključivanja društveno ranjivih grupa u tržište rada i uvođenje novog pristupa pomoći socijalno isključenim osobama, u okviru Operativnog programa »Razvoj ljudskih resursa 2012-2013 kroz Projekat »Saradnja između zavoda za zapošljavanje Crne Gore i centara za socijalni rad« održane su obuke za zaposlene iz biroa rada i centara za socijalni rad. Cilj projekta je uvođenje novih metoda rada sa osjetljivim kategorijama nezaposlenih i socijalno isključenih i njihova socijalna aktivacija, odnosno njihovo osnaživanje i razvijanje sposobnosti za društvenu integraciju i zapošljivost. U svim područnim jedinicama formirani su timovi od strane stručnih radnika Zavoda i centara za socijalni rad, koji su prošli edukaciju posredstvom koje je obučeno 40 zaposlenih. U skladu sa tim realizovan je i pilot projekat i pripremljena su 173 plana aktivacije korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice. Nakon završetka projekta nastavilo se pripremom ovakvog načina rada. Kao rezultat unaprijeđenja saradnje potpisan je Sporazum između Zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad, koji ima za cilj unapređenje položaja ranjivih grupa na tržištu rada, na temelju unaprijeđene saradnje Zavoda i centara, kroz pružanje mjera socijalne aktivacije, te sprovođenja mjera socijalne uključenosti korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice. Dodatno se radilo i stvaranje mogućnosti za elektronsku razmjenu podataka između ove dvije institucije.

U dijelu unapređenja stručnih znanja zaposlenih u Centrima za socijalni rad putem sprovođenja akreditovanih programa obuke uveden je institut stručnog ispita u sistemu socijalne i dječje zaštite. U 2017. godini 44 stručnih radnika položilo je stručni ispit. Takođe organizovane su i obuke na različite teme : za obavljanje usluge pomoć u

kući za stara lica; „Prevencija nasilja u školama“, Unapređenje kvaliteta inkluzivnog obrazovanja; Osnovnu obuku za rad u dnevnim centrima; obuka „Osnivanje i vođenje grupe za (samo)podršku mladih u riziku ; „Obuka stručnjaka za primjenu konkretnih postupaka u radu sa osobama sa smetnjama u razvoju“.

Kada je u pitanju akreditovanje posebnih programa za rad sa licima sa invaliditetom i djecom sa smetnjama u razvoju u oblasti socijalne i dječije zaštite, tokom 2017. godine akreditovana su dva programa obuke za rad sa djecom sa smetnjama u razvoju i to program „Osnovna obuka za rad sa djecom i mladim sa smetnjama u razvoju u Dnevnim centrima“; i program „Osnovna obuka za rad u dnevnim centrima za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju“.

U dijelu unapređenja usluga socijalne zaštite tokom 2017. godine, kroz projekat „Nastavak reforme sistema socijalne zaštite“ koji Ministarstvo rada i socijalnog staranja sprovodi uz tehničku podršku UNDP-a, podržana je usluga „Pomoć u kući za stare“ tokom 2017. godine u 16 opština Crne Gore (sjeverni i centralni region) kroz angažman 120 gerontodomačica za oko 1.200 korisnika. Razvijen je informacioni sistem koji se sastoji iz web i android aplikacija koji će doprinijeti poboljšanju kvaliteta pružanja usluge, boljem monitoringu rada gerontodomačica i njihovom efikasnijem pružanju usluge pomoći u kući. Podržano je uspostavljanje usluge „Dnevni boravak za djecu sa problemima u ponašanju“ pri JU „Centar Ljubović“. U saradnji sa lokalnom upravom Glavnog grada Podgorica, Crvenim krstom Crne Gore i ostalim partnerima (institucije sa centralnog i lokalnog nivoa, civilni sektor, privatni sektor) podržano je osnivanje i funkcionisanje Prihvatišta za beskućnike u Glavnom gradu Podgorici. Podržano je osnivanje i rad Prihvatišta za stare u okviru Doma Starih „Grabovac“ Risan. Podržano je funkcionisanje tri dnevna boravka za stare u Nikšiću, dva u Danilovgradu i jedan u opštini Mojkovac. Usluga porodični saradnik sprovodi se u šest opština u Crnoj Gori. Tokom 2017. godine u ovu uslugu je uključeno 62 porodice i obuhvaćeno je 156-oro djece. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je shodno preuzetim obavezama iz Akcionog plana za pregovaračkog poglavlja 23 sprovedo aktivnosti na uspostavljanju jedinstvene i besplatne SOS telefonske linije za pomoć žrtvama nasilja u porodici, a u partnerstvu sa kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori i NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja iz Nikšića. Usluga „Nacionalna SOS telefonska linija za žrtve nasilja u porodici“ uspješno je implementirana u periodu januar-decembar 2017. godine.

Revizija zakonskih rješenja iz oblasti socijalne i dječije zaštite sprovedena je sa dva aspekta. Jedan aspekt se odnosio na izvršenje Odluke Ustavnog suda Crne Gore od 19. IV 2017, u predviđenom roku, kojom su ukinute odredbe Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti koje se odnose na naknade po osnovu rođenja troje ili više djece, odnosno donijet je Zakon o izvršenju odluke Ustavnog suda Crne Gore U-I broj 6/16 od 19. aprila 2017. godine. Nakon toga izvršena je još jedna revizija ovog zakona u smislu otklanjanja određenih nedostataka u primjeni istog.

Sa drugog aspekta koji se odnosio na unapređenja prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite donešen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji je stupio na snagu 1. jula 2017. godine. Ovim izmjenama unaprijeile su se odredbe koje se odnose na ostvarivanje i visinu prava na: materijalno obezbjeđenje porodice, dječiji dodatak, prava na ličnu invalidninu i njegu i pomoć , kao i visinu prava na naknadu za novorođeno dijete.

Rezultati aktivnosti prvog cilja:

- ✓ *Unaprijeđena saradnja između centara za socijalni rad i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore;*
- ✓ *Uveden novi model metod rada sa osjetljivim kategorijama nezaposlenih socijalno isključenih lica i njihova socijalna aktivacija;*

- ✓ *Sprovedeni programi obuke za zaposlene u centrima za socijalni rad i Zavodu za zapošljavanje Crne Gore;*
- ✓ *Nastavljen razvoj usluga socijalne i dječije zaštite;*
- ✓ *Izvršena revizija Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti .*

*U okviru **drugog** cilja: Integracija u obrazovanje i zapošljavanje lica sa invaliditetom definisano je 6 mjera/aktivnosti:*

Kako bi se unaprijedilo uključivanje lica sa invaliditetom na tržište rada prethodno je potrebno sprovesti proces profesionalne rehabilitacije, utvrđivanje preostale radne sposobnosti i mogućnosti zaposlenja. Komisije za profesionalnu rehabilitaciju daju mišljenje o potrebi uključivanja u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije za: nezaposleno lice sa invaliditetom, zaposleno lice sa invaliditetom i teže zapošljivo lice sa invaliditetom, koje su u 2017. godine donijele 97 mišljenja o potrebi uključivanja lica u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije, kao i rješenja o preostaloj radnoj sposobnosti za 35 lica i ocjenu o mogućnosti zaposlenja za 32 lica.

U mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije tokom 2017. godine bila su uključena 183 lica sa invaliditetom, kod dva izvođača profesionalne rehabilitacije »Pamark i Zopt«, od čega žena lica sa invaliditetom 51,3%.

U mjere profesionalne rehabilitacije -savjetovanje, podsticanje i motivisanje lica sa invaliditetom na aktivno traženje zaposlenja i utvrđivanje preostale radne sposobnosti bila su uključena 84 lica, od čega je 49 žena.

U mjere pomoć u prihvatanju vlastite invalidnosti i upoznavanje sa mogućnostima uključivanja u osposobljavanje i rad, uključeno je bilo 50 lica sa invaliditetom, od čega 28 žena.

U mjere analiza konkretnog radnog mjesta i radnog okruženja lica sa invaliditetom bilo je uključeno 19 lica sa invaliditetom od čega devet žena.

Mjere i aktivnosti koje se finansiraju iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom odnosile su se na :

- *Subvencija zarade za zaposlena lica sa invaliditetom:* Pravo na subvenciju zarade ostvarilo je 218 poslodavaca za 336 zaposlenih lica sa invaliditetom od čega je 157 žena . Od ovog broja 280 lica je zasnovalo radni odnos na određeno vrijeme, dok je 56 lica zaposleno na neodređeno vrijeme.
- *Bespovratna sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada:* Ovo pravo ostvarili je devet poslodavaca za 10 zaposlenih lica sa invaliditetom.
- *Učešće u finansiranju ličnih troškova asistenata (pomagača u radu) –*Tokom 2017. godine ovo pravo ostvarilo je 11 poslodavaca za 13 zaposlenih lica sa invaliditetom. Na kraju 2017. godine ukupan broj poslodavaca koji su koristili ovo pravo je 35 za 50 zaposlenih lica sa invaliditetom .
- *Finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom –grant šeme –* Za ove namjene objavljena su dva javna poziva za finansiranje projekata za zapošljavanje lica sa invaliditetom, kojima je odobreno finansiranje 56 projekata. Kroz ove projekte predviđeno je uključivanje 422

lica sa invaliditeom, od kojih je 265 lica zaposleno tokom trajanja projekata, a 74 lica će biti zaposlena i nakon završetka projekta u minimalnom trajanju od šest mjeseci. Istovremeno tokom 2017. godine realizovale su se i aktivnosti za 30 projekata čiji je javni poziv objavljen krajem 2016. godine.

U skladu sa Strategijom za integraciju lica sa invaliditetom 2016-2020, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u saradnji sa UNDP angažovalo eksperte za izradu Analize o mogućnosti izdvajanja Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditeom iz Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, kao samostalnog pravnog lica.

Kao doprinos daljem razvoju i primejni novih metoda i oblika profesionalne rehabilitacije i razvoja novih tehnologija u istoj, Vlada Crne Gore osnovala je JU Centar za profesionalnu rehabilitaciju u Podgorici. Djelatnost Centra će biti sprovođenje svih mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije prepoznate zakonom iz ove oblasti, stručnim usavršavanjem lica uključenih u proces profesionalne rehabilitacije, izvođenje programa osposobljavanja i usavršavanja lica sa invaliditeom, izvođenje programa socijalne uključenosti i drugih aktivnosti u cilju veće uključenosti i zapošljavanja lica sa invaliditetom.

Rezultati aktivnosti drugog cilja:

- ✓ *Kontinuirano sprovođenje procesa profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom od strane izvođača profesionalne rehabilitacije, nakon ocjene i mišljenja komisija za profesionalnu rehabilitaciju;*
- ✓ *Nastavak subvencioniranja zarada za zaposlena lica sa invaliditetom; dodjela bespovratnih sredstava za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada, kao i mogućnosti učešća u finansiranju ličnih troškova asistenata (pomagača u radu);*
- ✓ *Nastavak finansiranja projekata za zapošljavanje lica sa invaliditetom kroz dva javna poziva;*
- ✓ *Osnovan JU Centar za profesionalnu rehabilitaciju.*

U okviru trećeg cilja: Uključivanje društveno ranjivih grupa na tržište rada predviđene su tri mjere/aktivnosti:

U cilju većeg uključivanja teže zapošljivih lica na tržištu rada u primjeni je bila Uredba o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica koja se primjenjivala na 4.804 lica, odnosno subvencije propisane uredbom koristilo je 493 poslodavca.

Pripadnici populacije Roma i Egipćana, kao jedne od društveno ranjivih grupa na tržištu rada, posvećivala se takođe dodatna pažnja. Tokom 2017. godine u programe aktivne politike zapošljavanja bila je uključeno 105 pripadnika ove populacije, od čega je 38,09% bilo žena i to: kroz programe obrazovanja i osposobljavanja uključeno je bilo 66 lica, kroz programe javnih radova 39 lica. Istovremeno na poslovima sezonskog zapošljavanja bilo je zaposleno 49 lica pripadnika romske i egipćanske populacije.

U martu 2017. godine, od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje, usvojen je program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije "Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana", što znači da je to zanimanje postalo dio sistema neformalnog obrazovanja. Zavod za zapošljavanje je dodijelio šifru za stručnu kvalifikaciju "Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja", što znači da se u evidenciji Zavoda može prijaviti lice sa stečenom stručnom kvalifikacijom, koja će biti upisana u njegov karton.

Rezultati aktivnosti trećeg cilja:

- ✓ *Nastavak programa subvencioniranog zapošljavanja teže zapošljivih lica;*
- ✓ *Realizovani programi aktivne politike zapošljavanja za pripadnike populacije Roma i Egipćana;*
- ✓ *Usvojen program za sticanje stručne kvalifikacije »Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana«*

3.Osnovne karakteristike i kretanja na tržištu rada u toku 2017. godine

Crnogorska ekonomija tokom 2017. godine bilježi konstantan rast podstaknut intenziviranjem radova na realizaciji saobraćajnih infrastrukturnih projekata i projekata u turizmu i energetici. Dodatno mjere i aktivnosti iz Akcionog plana koje su se sprovodile tokom 2017. godine dali su dodatan impuls poboljšanju stanja na tržištu rada.

Prema podacima Monstata, ekonomija je kvartalno rasla po realnim stopama rasta 3,1%, 5,2%, 4,7% i 4,0%.⁶ Prosječna godišnja realna stopa rasta BDP-a za 2017. godinu iznosila je 4,2%, dok je u 2016. godina iznosila 2,9%.

⁶ Podatak Monstata o realnom rastu BDP za IV kvartal je još uvijek preliminaran

Izvor: Monstat

Navede trendovi ekonomskog rasta (kvartalno), pratili su i pozitivni trendovi na tržištu rada. Tako je prema podacima Monstata (Anketa o radnoj snazi za I i II kvartal) **stopa aktivnosti stanovništva** od 15-64 godine povećana sa 62,7% u prvom kvartalu na 63,8% u drugom, **stopa zaposlenosti** sa 51,6% u prvom na 54,0% u drugom kvartalu, dok je **stopa nezaposlenosti** sa 17,4% u prvom smanjena na 15,1 u drugom kvartalu 2017. godine.

Kretanje ključnih pokazatelja tržišta rada po kvartalima u periodu 2016-2017 za populaciju 15-64

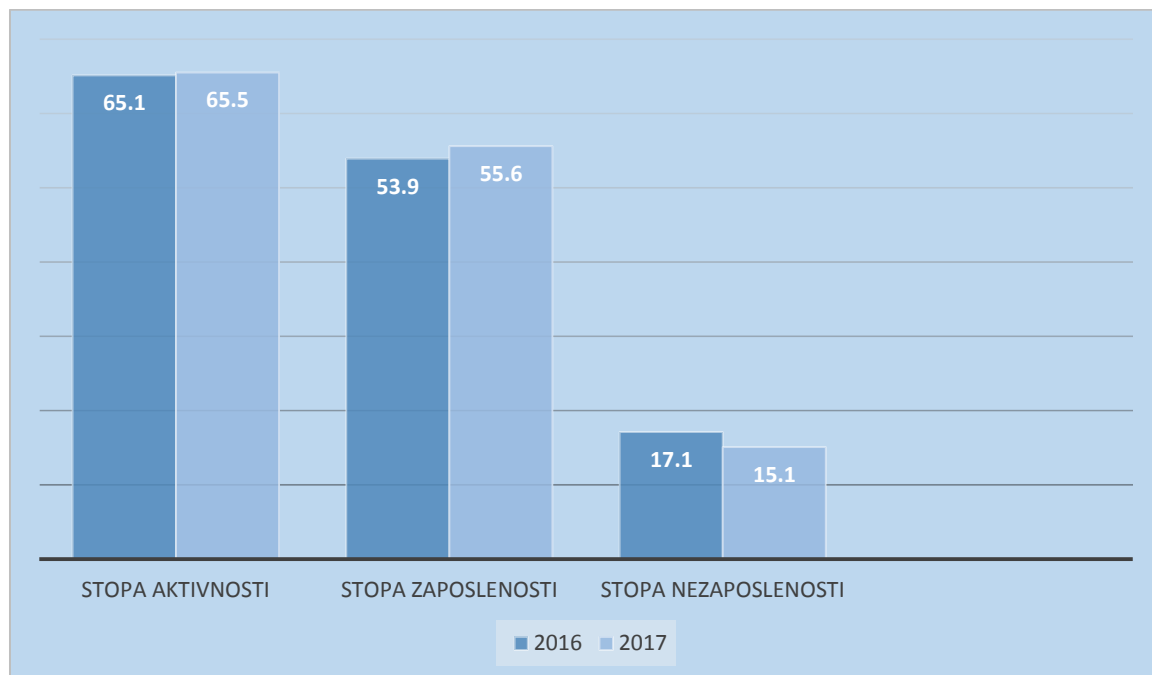
ARS 2016-2017 (15-64)	I kvartal		II kvartal		III kvartal		IV kvartal	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Stopa aktivnosti	62,7	62,7	63,6	63,8	65,1	65,5	62,4	62,0
Stopa zaposlenosti	50,6	51,6	52,3	54,0	53,9	55,6	51,2	51,2
Stopa nezaposlenosti	19,3	17,7	17,7	15,3	17,1	15,1	17,9	17,4

Izvor: Monstat- Anketa o radnoj snazi

Navedeni pozitivni trendovi na tržištu rada uslijed uticaja sezonskog zapošljavanja, nastavili su se i tokom III kvartala, kada je stopa aktivnosti bila na nivou od 65,5%, stopa zaposlenosti 55,6%, a stopa nezaposlenosti 15,1%.

Uzimajući u obzir sezonski karakter crnogorske privrede i treći kvartal kao relevantan period, anketni podaci u 2017. godini pokazuju napredak u poređenju sa istim kvartalom 2016. godine. Naime, prema podacima za treći kvartal 2016. godine stopa aktivnosti je povećana sa 65,1% na 65,5% u trećem kvartalu 2017. godine, stopa zaposlenosti sa 53,9% na 55,6%, dok je stopa nezaposlenosti smanjena sa 17,1% na 15,1%.

Podaci za treći kvartal 2016-2017 za populaciju 15-64 godine

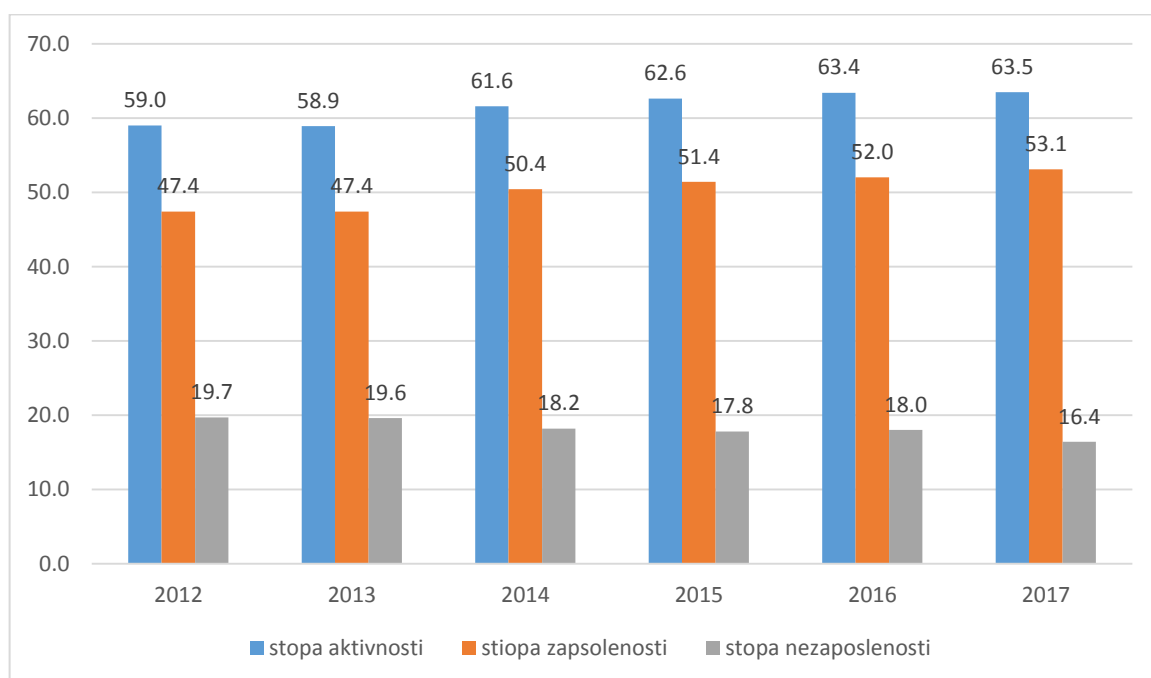
Izvor: ARS-treći kvartal 2017

I kako je to već karakteristično za tržište rada Crne Gore, nakon završetka sezone došlo je do pada kod ovih pokazatelja. Stopa aktivnosti u četvrtom kvartalu iznosila je 62,0% što je niže 3,5 p.p. u odnosu na treći kvartal, odnosno 0,7 p.p. u odnosu na prvi kvartal 2017. godine; stopa zaposlenosti je iznosila 51,2% i niža je za 4,4 p.p. u odnosu na treći kvartal, odnosno za 0,4 p.p. u odnosu na prvi kvartal 2017. godine. U četvrtom kvartalu je došlo do ponovnog rasta stope nezaposlenosti na 17,4% što je više za 2,3 p.p. u odnosu na treći kvartal, ali je i manja za 0,3 p.p. u odnosu na prvi kvartal 2017. godine.

Međutim, treba istaći da se pozitivan trend indikatora tržišta rada bilježi u poslednji pet godina. Tako je:

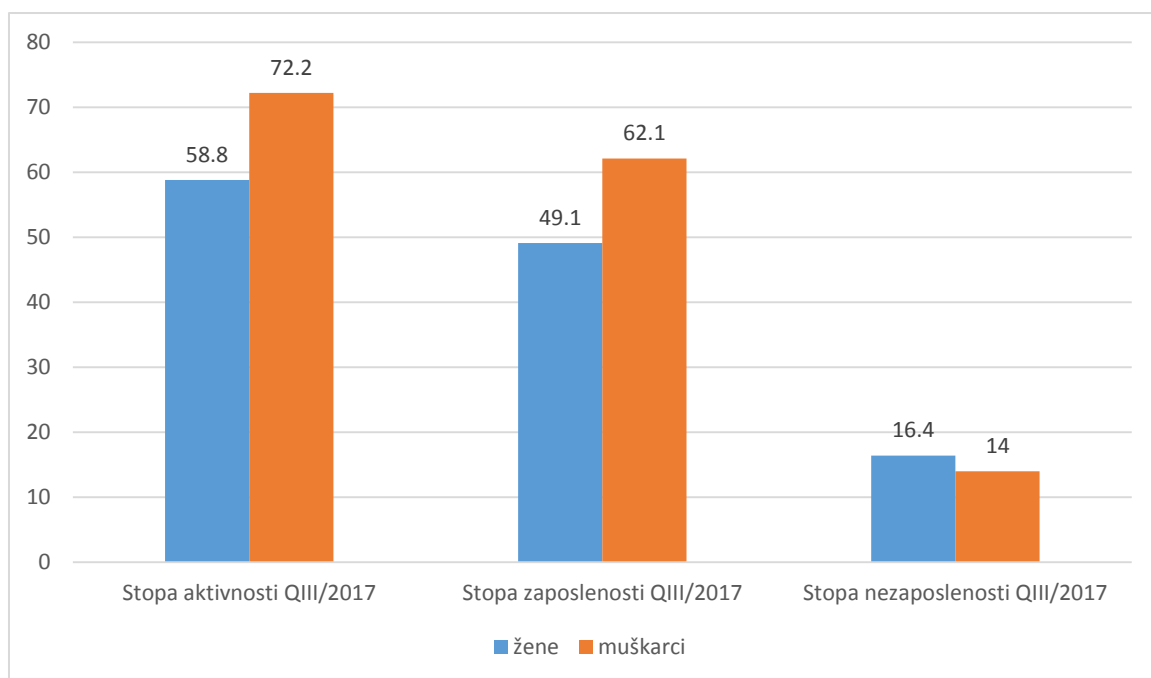
- ✓ Stopa aktivnosti (15-64) sa 59,0% u 2012. g. dostigla je nivo od 63,5% u 2017. godini;
- ✓ Stopa zaposlenosti (15-64) sa 47,4 % u 2012.g. na nivo od 53,1% u 2017. godini;
- ✓ Stopa nezaposlenosti (15-64) sa 19,7% u 2012.g. na 16,4% u 2017. godini.

Kretanje indikatora tržišta rada 2012-2017. godine (15-64)

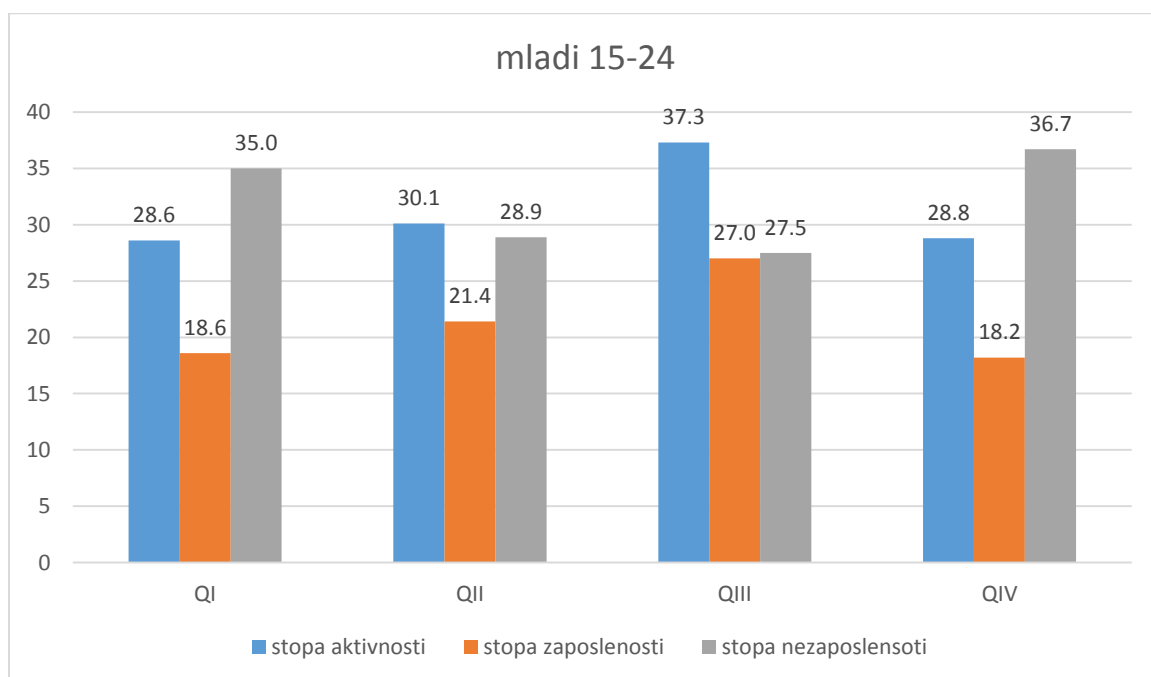
Kada je u pitanju statistika **o učešću žena na tržištu rada**, može se konstatovati da i pored rasta stopa aktivnosti i zaposlenosti, povećanje aktivnosti i zaposlenosti žena i dalje ostaje izazov. Naime, stope aktivnosti i zaposlenosti žena u odnosu na muškarce su na puno nižem nivou, dok je stopa nezaposlenosti žena na višem nivou.

Stope aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti žena (QIII/2017)

Izvor: Anketa o radnoj snazi –treći kvartal 2017

Kada su u pitanju mladi, odnosno populacija starosti 15-24 godine podaci ukazuju da se indikatori kod ove ciljne grupe nijesu bitnije izmijenili u odnosu na prethodnu godinu, kada su u pitanju stope aktivnosti i zaposlenosti. Međutim kada je u pitanju stopa nezaposlenosti ona za 2017. godinu iznosi 31,7%, dok je za 2016.godinu iznosila 35,9%.Ovdje treba istaći da ova ciljna grupa ili grupa koja se pretežno nalazi u procesu obrazovanja ili obuke u ukupnom neaktivnom stanovništvu učestvuje sa oko 25%.

Izvor: Monstat-Anketa o radnoj snazi

Kada je u pitanju pokazatelj koji mjeri **udio mladih (15-24) koji ne rade, nisu u sistemu obrazovanja ili obuke –NEET**, isti je u 2016. godini iznosio 18,4%⁷ i manji je za 0,7 p.p. u odnosu na 2015.g. kada je iznosio 19,1%.

Kada su u pitanju mladi starosti 15-29 godina, stopa nezaposlenosti u 2016.g. iznosila je 28,8%.⁸ Kod ovog indikatora imamo u kontinuitetu trend smanjenja u odnosu na 2012. godinu. Prema podacima Monstata stopa nezaposlenosti ove ciljine grupe u 2012. g. iznosila je 33,6% (2013-31,2%, 2014.g.-29,7%; 2015.g.-29,2%).

Regionalne razlike u zaposlenosti i nezaposlenosti su i dalje nepovoljne. Međutim, sa aspekta kretanja indikatora tržišta rada i kod ovog aspekta kretanja ukazuju na sezonski karakter naše privrede, pa i indikator tržišta rada sa regionalnog aspekta pokazuju trend oporavka u trećem kvartalu u odnosu na prvi kvartal 2017. godine. Nakon završetka sezone i sa ovog aspekta dolazi do pada kod ovih indikatora.

Kvartalni podaci sa regionalnog aspekta za populaciju 15+

ARS – 15+	I kvartal/2017	II kvartal/2017	III kvartal/2017	IV kvartal/2017
Stopa aktivnosti				
Primorski region	52,1	53,7	58,7	50,7
Središnji region	57,2	58,2	59,6	58,6
Sjeverni region	50,1	50,1	49,0	47,7
Stopa zaposlenosti				
Primorski region	47,2	50,1	55,1	46,8
Središnji region	50,9	53,3	53,4	51,7
Sjeverni region	31,8	32,4	33,1	30,3
Stopa nezaposlenosti				
Primorski region	9,4	6,6	6,1	7,6
Središnji region	11,1	8,5	10,5	11,7
Sjeverni region	36,4	35,4	32,4	36,5

Izvor. Monstat - Anketa o radnoj snazi (I, II, III i IV kvartal)

⁷ Poslednji poznati podatak -Monstat

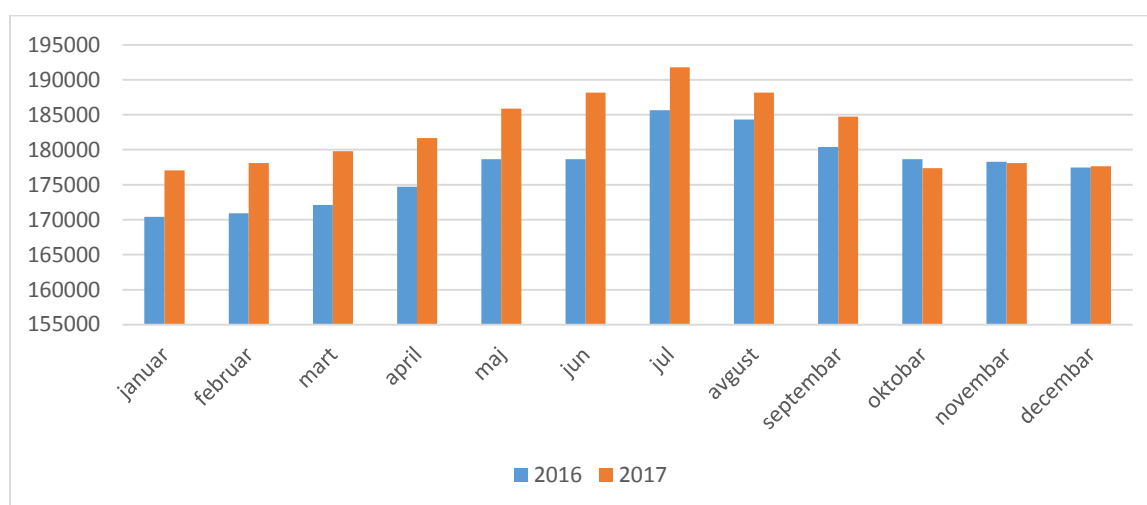
⁸ Poslednji poznati podatak -Monstat

Dugoročna nezaposlenost je predstavlja jedan od ključnih izazova na tržištu rada Crne Gore. I pored pozitivnih kretanja na tržištu rada, učešće dugoročne nezaposlenosti u ukupnoj nezaposlenosti je i dalje na visokom nivou i iznosilo je 80,4%, 80,0%, 73,4% i 75,8% kvartalno, dok su stope dugoročne nezaposlenosti iznosile 14,0%, 12,1%, 10,9% i 12,9%, odnosno na nivou godine učešće je iznosilo 77,5%, dok je stopa dugoročne nezaposlenosti iznosila 12,4%. U 2016. godini učešće dugoročne nezaposlenosti u ukupnoj nezaposlenosti iznosilo je 75,6%, dok je stopa dugoročne nezaposlenosti iznosila 13,4%.

Prema **administrativnim podacima** Monstat-a, **registrovana zaposlenosti** u 2017. godini je u kontinuitetu rasla od januara 2017. godine (177.058) do jula mjeseca (191.770) u kojem je bila veća 8,3% u odnosu na početak godine. Nakon toga imamo blagi pad tako da je na kraju septembra registrovana zaposlenost iznosila 184.719, dok je na kraju decembra 2017. godine iznosila 177.627, što je za 0,32% više u odnosu na januaru.

Prosječan broj zaposlenih u 2017. godini **veći je 2,5% u odnosu** na prosječan broj zaposlenih u 2016. godini.

Registrovana zaposlenost 2016-2017

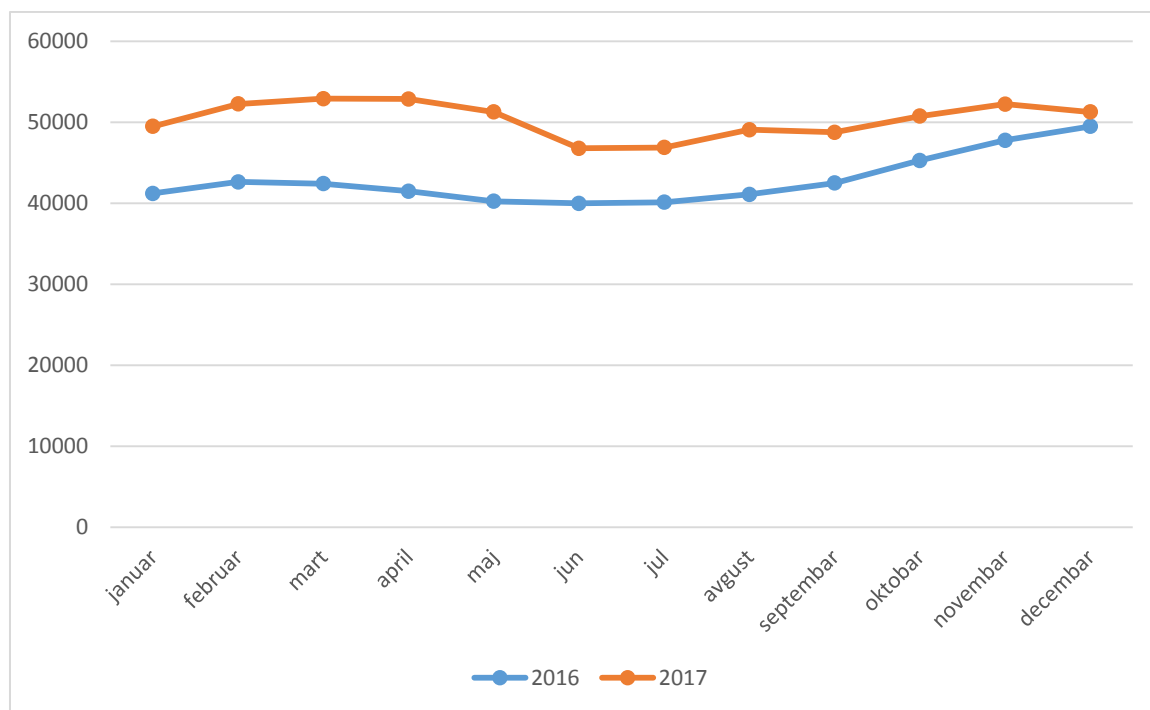

Izvor: Administrativni podaci Monstat-a

Rast zaposlenosti tokom 2017. godine u odnosu na 2016. godinu zabilježen je kod 13 sektora djelatnosti, dok je kod 6 zabilježen pad zaposlenosti. Najveći rast zaposlenosti zabilježen je kod sektora: administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti 17,7 %, građevinarstvo 6,0%, snabdijevanje el.energijom, gasom parom i klimatizacijom 5,5%, prerađivačka industrija 3,8%, saobraćaj i skladištenje 3,7%, usluge smještaja i ishrane 2,4%. Pad zaposlenosti bilježe: poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo 5,8%, poslovanje sa nekretninama 5,2%, finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja 1,3%, umjetnost, zabava i rekreacija 1,7%.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore broj **registrovanih nezaposlenih na kraju 2017. godine bio je 51.262**. U odnosu na 2016. godinu broj nezaposlenih lica povećan je za 3,59%.

Broj registrovanih nezaposlenih lica 2016-2017

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Učešće žena u ukupnoj nezaposlenosti povećano je sa 52,21% u 2016.g. na 58,59% u 2017. godini.

Stopa nezaposlenosti krajem 2017. g. bila je 22,09% i veća je za 0,76 p.p u odnosu na isti period prethodne godine kada je iznosila 21,33%.

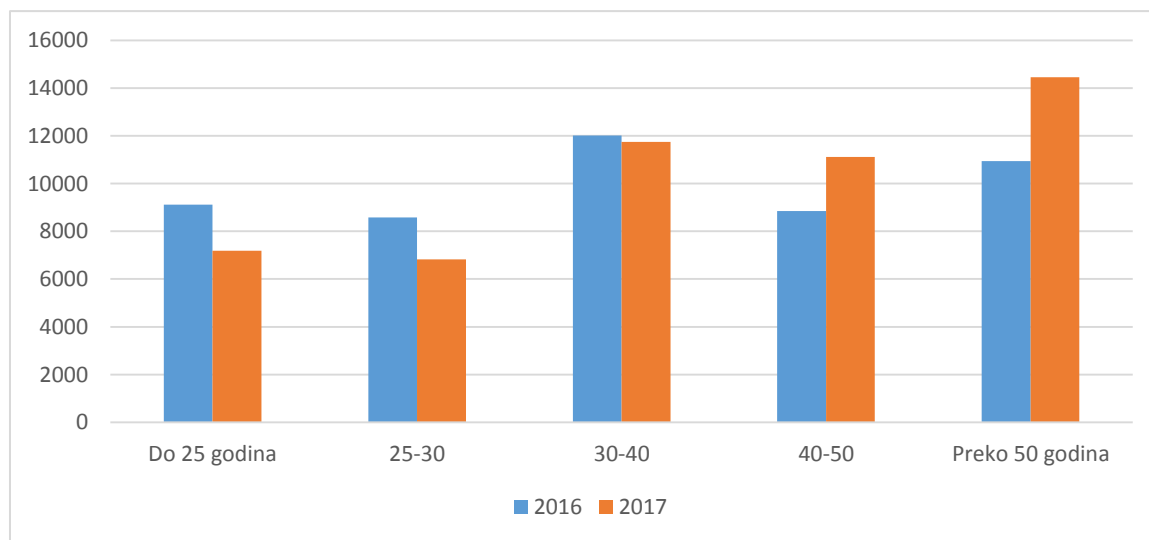
Posmatrano po **kvalifikacionoj strukturi** učešće nezaposlenih u ukupnoj nezaposlenosti u 2017/2016.g.

- 47,43% / 49,02% nezaposlenih sa II, IV i V nivoa kvalifikacija;
- 19,37% / 23,8% nezaposlenih sa VI, VII i VIII nivoom kvalifikacija;
- 33,2% / 27,18% nezaposlenih sa I i II nivoom kvalifikacija.

Starosna struktura nezaposlenih lica je nešto promijenjena u odnosu na 2016. godinu. Uočen je tren povećanja nezaposlenih lica starije životne dobi, od čega je najveće povećanje za nezaposlena lica preko 50 godina života i to za 32,1%.

- Učešće mladih do 25 godine se smanjilo sa 9.112 na 7.188 ili za 21%
- Učešće mladih od 25-30 godina se takođe smanjilo sa 8.580 na 6.825 ili za 20,4%
- Učešće nezaposlenih od 30-40 godina se smanjilo sa 12.008 na 11.746 ili za 2,1%
- Učešće nezaposlenih od 40-50 godina se povećalo sa 8.843 na 11.108 ili za 25,6%
- Učešće nezaposlenih preko 50 godina se povećalo sa 10.944 na 14.458 ili za 32,1%.

Starosna struktura nezaposlenih lica 2016/2017. godine

Tokom 2017. godine na evidenciju nezaposlenih se **prijavilo** 44.957 lica od čega je 27.007 žena ili 60,07%. Od ovog vroja prvi put se prijavljuje 7.530 lica ili 16,75 %, dok se 34.427 lice već prijavljivalo na evidencije nezaposlenih. U odnosu na 2016.g. broj prijavljenih lica je manje za 2.082 lica ili 4,43%. Najviše novoprijavljenih je onih kojima je radni odnos prestao zbog isteka rada na određeno vrijeme 67,42%, nakon toga, zbog isplaćenih

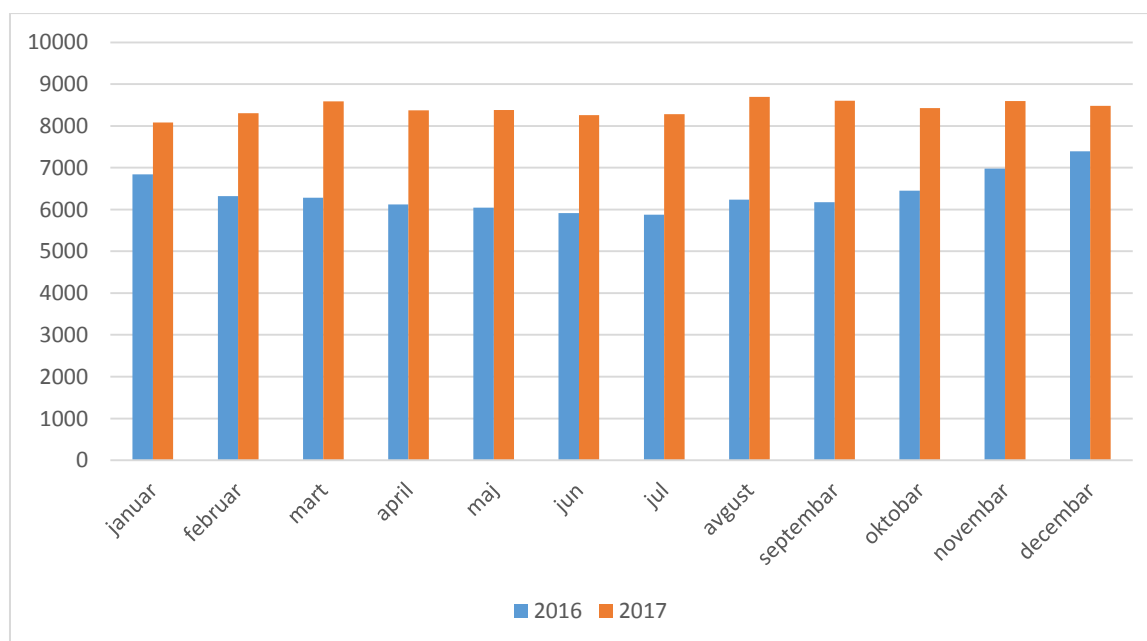
otpremina zaposlenom za čijim je radom prestala potreba 6,96% i zbog sporazumnog raskida radnog odnosa 5,81%.

Kada je u pitanju **tražnja za radnom snagom** (oglašena slobodna radna mjesta) broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta bio je 31.315, od čega je 8,41% radni odnos na neodređeno vrijeme i 68,59% na određeno vrijeme, 21,01% su za sezonske poslove, 1,39% pripravnici i ostalo 0,59%. Posmatrano po vrsti radnog mjesta **47,95% su novootvorena radna mjesta**, a **52,05% su upražnjena radna mjesta**. U odnosu na 2016. godinu broj oglaššenih slobodnih radnih mjesta je manji za 1,77%.

Takođe **prisutnost tražnje za stranom radnom snagom je i dalje na visokom nivou**. Godišni broj dozvola za privremeni boravak i rad stranaca u 2017. godini - godišnja kvota utvrđena je u ukupnom broju od 18.185 i veća je za 22,94% od godišnje kvote za 2016. godinu (14.792). U utrošenim kvotama za zapošljavanje stranaca pretežno učešće ili 76,3% imaju četiri grupe zanimanja: građevinarstvo, usluge smještaja i ishrane, trgovina i ostale uslužne djelatnosti. Utrošenost kvote u 2017. godini je na nivou od 80,63%.

Broj korisnika novčane naknade, odnosno prava iz osiguranja od nezaposlenosti je tokom 2017. godine u kontinuitetu raslo. U prosjeku mjesečno je 8.422 nezaposlenih lica koristilo pravo na novčanu naknadu ili 16,4% od ukupnog broja nezaposlenih lica, dok je prosječan mjesečni broj u 2016. godini bio 6.386 korisnika prava na novčanu naknadu ili 12,9%.

Pregled isplata novčanih naknada u 2016 i 2017. godini

3.1..Pokazatelji uspjeha u cilju mjerenja implementacije Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020, koja se implementira kroz godišnje akcione planove, postavila je i pokazatelje uspjeha u okviru svakog od prioriteta, koje treba dostići do 2020. godine.

Tabela pokazuje da je na kraju dvogodišnje implementacije Strategije u odnosu na početne vrijednosti došlo do pozitivnih kretanja kod svih parametara.

Pokazatelj	Početna vrijednost (2014) ⁹	Ciljna vrijednost (2020)	2015	2016	2017	Izvor podataka
Stopa zaposlenosti (15-64)	50,4%	56%	51,4%	52,0%	53,1%	Monstat,ARS
Stopa zaposlenosti žena (15-64)	45,3%	51%	46,9%	46,8%	46,8%	Monstat,ARS
Stopa nezaposlenosti	18,2%	14%	17,8%	18,0%	16,4%	Monstat,ARS

⁹ Početne vrijednost pokazatelja odnose se na podatke iz 2014. godine, odnosno u periodu njenog donošenja posljednje poznate podatke

(15-64)

Stopa nezaposlenosti mladih	35,8%	29%	37,6%	35,9%	31,7%	Monstat,ARS
-----------------------------	-------	------------	-------	-------	-------	-------------

(15-24)

Učešće dugoročno nezaposlenih lica u ukupnoj nezaposlenosti	77,5%	60,0%	77,2%	75,6%	77,5%	Monstat,ARS
---	-------	--------------	-------	-------	-------	-------------

Učešće visokoškolaca u starosnoj grupi 25-34	32,7%	40%	32,0%	34,2%	35,5%	Monstat,ARS
--	-------	------------	-------	-------	-------	-------------

Stopa siromaštva	8,6% (2013.g.)	7%	/	/	/	Monstat
------------------	----------------	-----------	---	---	---	---------

Stopa rizika od siromaštva	26,2%	20%	/	/	/	Monstat
----------------------------	-------	------------	---	---	---	---------

Stopa registrovane nezaposlenosti	14,95%	13,5%	17,24%	21,33%	22,09%	ZZZCG
-----------------------------------	--------	--------------	--------	--------	--------	-------

3.2.. Ocjena stanja i kretanja na tržištu rada na kraju 2017. godine

- Uprkos poboljšanjima na tržištu rada i povećanju broja poslova uslijed zabilježenog ekonomskog rasta, stope aktivnosti, zaposlenosti su realtivno niske, dok je stopa nezaposlenosti i dalje visoka u odnosu na prosjek EU;
- Neaktivnost žena, nezaposlenost mladih i udio u dugoročnoj nezaposlenosti i dalje predstavlja izazov tržišta rada Crne Gore;
- Regionalne razlike u zaposlenosti i nezaposlenosti su i dalje prisutne;
- Pored pozitivnih trendova u zaposlenosti, kvalitet poslova također predstavlja izazov, imajući u vidu rasprostranjenost neformalne zaposlenosti;
- Uprkos visokom broju registrovanih nezaposlenih lica, tražnja za stranom radnom snagom je u kontinuitetu visoka;
- Zahtjeve tržišta rada u dovoljnoj mjeri ne prati ponuda kvalifikovane radne snage.